

Blažencová, Lúbia

Žalm ako prototext duchovnej poézie Vavrínca Benedikta Nedožerského

Bohemica litteraria. 2025, vol. 28, iss. 2, pp. 74-89

ISSN 1213-2144 (print); ISSN 2336-4394 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BL2025-2-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83283>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](#)

Access Date: 30. 01. 2026

Version: 20260130

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Žalm ako prototext duchovnej poézie

Vavrinca Benedikta Nedožerského

Ľubica Blažencová

st
u
d
i
e

ABSTRACT

Psalm as the prototext of spiritual poetry by Vavrinec Benedikt Nedožerský

This study examines the literary reflection of the historical context of the 16th and 17th centuries with a particular focus on its impact on European education and literature. A significant portion of literary production during this period was spiritual literature, which played a crucial role in disseminating religious awareness and the shaping of collective identity. Biblical texts, particularly the Psalms, became prototexts of spiritual poetry, providing a stable ideological and formal foundation for further artistic creation. This study specifically explores the paraphrases of Psalms in the works of Vavrinec Benedikt Nedožerský, with Psalm 79 serving as the focal text of the analysis, reflecting the contemporary social situation. Through comparative and interpretative analysis, the research investigates how biblical models influenced the structure and ideological content of literary texts from this period.

KEYWORDS

Psalm; *Bible*; prototext; Vavrinec Benedikt Nedožerský.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

Žalm; *Biblia*; prototex; Vavrinec Benedikt Nedožerský.

Intelektuálny a náboženský život 16. a 17. storočia je potrebné chápať v súvislosti so zaujatosťou humanistov a teológov výkladom *Biblie*. V tomto období vychádza množstvo komentárov, ktoré osvetľujú široké spektrum tém a problémov súvisiacich s dejinami výkladu biblie.¹ *Biblia* bola vnímaná ako zdroj ne-

---

1) Teologickým a filozofickým výkladom *Biblie* v období 16. storočia sa zaoberá *The Bible in the Sixteenth Century* (STEINMETZ 1990).

vyčerpateľnej inšpirácie a stala sa východiskom rôznych adaptácií, výkladov a parafráz. Zohrala zásadnú úlohu nielen ako pilier náboženského učenia, ale aj ako významný zdroj citácií, ktoré sa využívali pre ich obsahovú presvedčivosť a špecifický spôsob prezentácie. Jej texty neprinášali len doktrínalnu autoritu, ale prostredníctvom svojho jedinečného štýlu a štruktúry obohacovali jazyk samotného autora, pričom do textu prenikal určitý ceremoniálny a transcendentný charakter. Tento fenomén ovplyvnil obsahovú rovinu i estetiku a výrazovú kvalitu textu. Podobný účinok, aj keď v menšej miere z hľadiska vnímania bežného čitateľa, mohli mať diela cirkevných otcov a ďalších významných teologických autorít. Dané texty fungovali ako sekundárne zdroje, ktoré posilňovali dôveryhodnosť a intelektuálnu hĺbku autora, pričom prispievali k formovaniu výrazu a myšlienkovvej štruktúry písomného prejavu (BOČKOVÁ 2009: 32).

Duchovná literatúra úzko súvisela s teologickými a duchovnými potrebami súvekej európskej spoločnosti. Jej úlohou bolo šíriť náboženskú osvetu a podieľať sa na formovaní kolektívnej identity. V období 16. storočia sa šírila popri lúbostnej poézii a historickej piesni predovšetkým duchovná lyrika. V priebehu 17. storočia prenikajú do duchovnej poézie motívy osamelosti, beznádeje a fatalizmu. „Heroický individualizmus protitureckých bojovníkov sa rozplynul do pokorného žalospevu. Človek i celá zem, vyčerpaná a spustošená sa opäť vracali k bohu ako k jedinej úteche a spásu“ (TKÁČIKOVÁ 1978: 638). Autori už nekomentujú skutočné udalosti, ale s pokorou sa obracajú k Bohu, ktorý zoslal na Uhorsko všetky pohromy. Ľudí sa zmocňujú pocity spoluzodpovednosti za hriechy a Boh následne trestá hladom, pohromami, vojnami a utrpením. Kľúčovým fenoménom duchovnej poézie je jej výrazné zosubjektívnenie, postupné opustenie náboženskej abstrakcie a formovanie osobnej lyriky. V jej tematickom jadre sa nachádza jedinec, ktorý zápasí s vnútorným konfliktom medzi vášňami a racionálnym uvažovaním.

Pevným bodom obdobia novoveku je naďalej viera v Boha a *Biblia* ako dominantná autorita, na ktorú sa autor odvoláva.

„Bible jako pretext vstupovala do literární produkce v celé její žánrové i tematické šíři. Soubory citátů a parafrází tematicky řazené modelovaly spiritualitu recipienta, podněcovaly jej k reflexi světa i sebe sama jejím prizmatem; nabízely bohaté podněty k duchovnímu rozjímání. Biblický text byl brán jako ‚soudce‘ v polemickém zápase konfesí, ale mohl být použit jako osnova pro epické texty ‚dějpravné‘ i apokryfní vyprávění směřující až k žánrům z hlediska věrouky okrajovým“ (BOČKOVÁ 2009: 136).

H. Bočková vo svojom diele venovala pozornosť najmä českým prozaickým textom, v ktorých možno pozorovať jednoznačné prejavy autorského tvorivého vkladu. Do oblasti jej záujmu sa dostali texty, ktoré napriek svojej tradičnosti pracujú na vytváraní aktívneho vzťahu s čitateľom, pričom ho vedome usmerňujú s cieľom priviesť ho k intenzívnemu prežívaniu viery a k praktickému napĺňaniu kresťanského morálneho života. Tieto texty primárne sledujú náboženské a výchovné zámery (BOČKOVÁ 2009). Analogicky bude zameraná pozornosť na básnické texty, ktorých prototextom sa stal biblický starozákonný žalm a jeho parafrázy v literatúre obdobia humanizmu a renesancie.

Žalmy predstavujú významnú súčasť náboženskej literatúry, pričom ich zmysel presahuje rámec jednotlivých historických epoch. Sú autentickým výrazom duchovného prežívania človeka a jeho vzťahu k transcendentnu. Ich úlohou je poskytovať útechu, posilňovať náboženské presvedčenie a oslavovať Božiu moc a svätosť. Zároveň obsahujú prejavy vďaky za stvorenia a dar spásy, ako aj prosby o pomoc a milosrdenstvo v čase skúšok. *Kniha žalmov*, pozostávajúca zo 150 poetických skladieb, patrí medzi najvýznamnejšie žánre biblickej literatúry. Žalmy vznikali z hlbkej duchovnej potreby a ich kompozícia často vychádza z dialógu medzi Bohom a človekom, pričom Boh prehovára, zatiaľ čo človek odpovedá alebo mlčí. Tematicky ide o mimoriadne rozmanitý súbor textov (HERIBAN 1998: 1088–1093). Formálne sa od gréckej hymnickej poézie líšia tým, že namiesto metrickej štruktúry využívajú syntaktický paralelizmus, pričom členenie veršov a slovosled sú prispôsobené myšlienkovému obsahu žalmu (ŠTRAUS 2007: 278).

Žalm disponuje osobitou semiotickou štruktúrou, ktorá – podobne ako iné biblické texty – presahuje základný znakový systém. Okrem primárnej komunikačnej roviny obsahuje aj sekundárnu transcendentnú vrstvu. V nej znakovosť nadobúda spirituálny rozmer. Tento nadstavbový významový priestor kóduje tajomstvo Božského zjavenia, ktoré pramení v Slove ako prapôvodnom zdroji posvätného (SABOL 1997: 130). Podľa D. Škovieru „Prvé preklady žalmov mali formu umeleckej prózy, ktorá budovala na paralelizme hebrejského textu a inklinovala k uplatneniu rýmu ako typického prostriedku vyspelej rétoriky“ (ŠKOVIERA 2001: 103).

Humanisti a teológovia sa usilovali o hlbšie porozumenie žalmov ako zdroja morálnej a duchovnej reflexie. Už od obdobia stredoveku boli žalmy spolu s evanjeliami prvé prekladané biblické knihy do národných jazykov, čo umožnilo ich šírenie a popularizáciu.² Zintenzívnilo sa to v spojitosti z vynájdением

2) Najstaršie súvislé doklady prekladov častí biblických textov sa v českom prostredí objavujú koncom 13. storočia vo forme žaltárov. Za najstarší sa považuje *Glosovaný múzejný žaltár*. Prvý úplný preklad celého žaltára pochádza

kníhtlače, čím sa ich kvantitatívna produkcia zväčšila. Vznikali oficiálne cirkevné preklady. Tie mali sprístupniť *Bibliu* širšiemu publiku a umožniť jej používanie v liturgii namiesto latinčiny (ZUBKO 2020: 34). Dôraz sa kládol najmä na presnosť teologickej interpretácie a hlavným cieľom bolo zachovať pôvodný význam textu. Na druhej strane narástla produkcia prekladov a prebásnení, ktoré akcentujú literárne kvality žalmov a usilujú sa nájsť ich estetický ekvivalent v novom kultúrnom a jazykovom prostredí. Teologická presnosť sa podriadila dobovým estetickým normám, subjektívnej interpretácii a individuálnej autorskej poetike. Možno uvažovať o vzniku literárnych diel v pravom slova zmysle a odraze doby a autorskej individuality v ich sémantickom jadre. Žalmy sa stali súčasťou cirkevných spevníkov a inšpirovali vznik nových hudobných diel.³

V literárnej tvorbe sa žalmy prepisovali a interpretovali s dôrazom na individualizmus a osobnú náboženskú skúsenosť. P. Liba (2001) v spojitosti s obdobím renesancie konštatuje, že „žalmová podoba textu sa situuje do existenciálnej, krízovej situácie človeka. Kontinuita pozície žalmistu sa zachováva, pravda v modifikovanej podobe. [...] žalmová podoba piesne sa recepčne vymedzuje na duchovno-cirkevný život (kontinuuje), kým žalmová podoba modlitby prejavuje príznaky žánrovej expanzie do iných verbálnych textov, teda aj do iných literárnych slovesných diel“ (LIBA 2001: 13–14). Uvažuje zároveň o možnosti slobodnejšej interpretácie posolstva žalmov i *Biblie*, čo súvisí so šírením slova prostredníctvom kníhtlače, ale i s obdobím reformácie a nového pohľadu na biblický text. V čase humanizmu a renesancie si osobitnú pozornosť získavajú básnické parafrázy žalmov, ktoré sa tešia mimoriadnej obľube. Žiadne iné obdobie európskej kultúry nevykazuje takú výraznú produkciu prekladov a literárnych interpretácií Písma ako práve toto, poznačené súbehom sekularizačných tendencií, renesančného návratu k antickému dedičstvu a zároveň prehlbujúcimi sa dogmatickými konfliktmi a náboženskými zápasmi (KOVAČIČOVÁ 2001: 63).

z prvej polovice 14. storočia a je známy ako *Wittenberský žaltár*, rukopisné fragmenty tohto diela však pravdepodobne vznikli ešte o niečo skôr. Druhý známy preklad, tzv. *Klementínsky žaltár*, datovaný približne okolo roku 1350, predstavuje neologizujúci prístup k prekladu. O dve desaťročia neskôr vznikol *Kapitulný žaltár*, ktorý dopĺňa sériu významných stredovekých prekladov žalmov. Staročeské žaltáre zároveň ovplyvnili preklady najstarších poľských žaltárov (napr. *Žaltár floriánsky*), čím mali presah aj mimo českého jazykového a kultúrneho prostredia (KYAS 1997: 32–34). Na české kultúrne prostredie malo výrazný vplyv vydanie *Ženevského žaltára* (1562). Na jeho tvorbe sa podieľal francúzsky renesančný básnik Clément Marot (1496–1544) a na jeho dielo nadviazal Théodore de Bèze (1519–1605). O zhudobnenie sa zaslúžil Claude Goudimel (1510–1572). *Ženevský žaltár* získal široké uplatnenie medzi francúzskymi hugenotmi a prostredníctvom prekladov sa rozšíril do ďalších európskych jazykov (SLENK 1967: 226–248).

- 3) V. Dufka podáva pohľad na to, ako bola v 16. – 17. storočí vnímaná liturgia, aktívna účasť veriacich na liturgických sláveniach i rozvoj spevu v liturgii danej doby (DUFKA 2021: 81–102).

Preklady a básnické parafrázy sa stali prostriedkom osobnej religióznej výpovede. Znamenalo to zmenu v spôsobe ich recepcie a interpretácie. Súbežne s tým zohrával významnú úlohu renesančný záujem o antiku. Viedol k intenzívnemu filologickému skúmaniu latinskej a gréckej literatúry. Rehabilitácia umenia, predovšetkým poetického, prispievala k formovaniu nových estetických noriem, ktoré ovplyvňovali prístup k biblickým textom a ich literárnemu spracovaniu. Na *Bibliu* sa nazeralo aj ako na umelecky hodnotné dielo reflektujúce dobové estetické kritériá.

V súvislosti s kultom antických foriem ako prvoradej hybnej sily humanizmu hrá významnú úlohu na poli literatúry Vavrinc Benedikt Nedožerský. Škoviera v kontexte zaradenia daného autora upozorňuje: „Ťažisko aktivít Benedikta z Nedožier však patrí jednoznačne Čechám a navyše jeho typ časomerno-rýmovaných parafráz v češtine, ktorými sekundoval úsiliam svojho priateľa Jána Campana Vodňanského o syntézu humanistických básnických foriem so stredovekými, stojí viac-menej mimo hlavného prúdu latinskej renesancie“ (ŠKOVIERA 2001: 105).

V spojitosti s úlohu žalmov ako prototextu duchovnej poézie v renesancii, s dôrazom na ich tematickú, formálnu a jazykovú transformáciu, bude preto ďalej v príspevku zameraná pozornosť na básnickú tvorbu **Vavrince Benedikta Nedožerského** (Laurentius Benedictus Nudozierinus, 10. 8. 1555 Nedožery – 4. 6. 1615 Praha). Tento významný humanistický vzdelanec, básnik, učenec a pedagóg je v českom prostredí známy ako autor prvej systematickej gramatiky českého jazyka *Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo* (Dve knihy českej gramatiky zostavenej podľa zásad prirodzenej metódy a osvetlenej poznámkami aj rozdelenej časťami, Praha 1603).⁴ Pochádzal z územia dnešného Slovenska a výrazne sa zapísal do dejín vzdelanosti a literárnej kultúry strednej Európy. Pôsobil ako profesor a neskôr aj ako dekan Filozofickej fakulty (1611) a prorektor (1614) Karolovej univerzity v Prahe.

Literárnu aktivitu začal latinskou príležitostnou poéziou. Vo svojej pedagogickej činnosti sa zasadil o novátorskú reformu vzdelávacieho systému partikulárnych škôl, pričom teoretické východiská týchto zmien systematicky formuloval v pedagogických spisoch. Nedožerského intelektuálny záber presahoval oblasť pedagogiky a zasahoval i do exaktných vied. V matematike a aritmetike zanechal významnú stopu prostredníctvom učebnice o základoch aritmetiky,

4) Viď KOUPIL 2015.

v ktorej systematicky spracoval teoretické princípy tohto odboru. Venoval sa aj otázkam metriky a verzológie. Jeho poetologická práca predstavuje zásadný príspevok k výskumu metrického systému, pričom položil teoretické základy českej časomernej prozódie.⁵ Pred ním sa o to pokúsil Ján Blahoslav a stanovil prozodické pravidlá v českom jazyku v diele *Musika* vydanom v Olomouci v roku 1558 (MINÁRIK 1985: 165–168; KOLÁRIK 1965; KOLLÁRIK 1971: 9–51; KOLLÁRIK: 1978 131–148). Jireček sa domnieva, že Nedožerský sa stal druhým tvorcom časomernej poézie, pretože nepredpokladá, že by Nedožerský poznal Bahoslavovu *Muziku* (JIREČEK 1861: VI). V oblasti literárnej tvorby sa profiloval nielen ako humanistický básnik a autor príležitostnej poézie, ale aj ako tvorca žalmových parafráz, keď v duchu časomerných zásad prebásnil celý *Žaltár*. Časomerný preklad celého *Žaltára* sa stratil roku 1620 pri plienení Prahy. Ako dôkaz jeho existencie slúži list J. A. Komenského Petrovi Montanovi z dňa 10. decembra 1661 (KOLÁRIK 1965: 28). „Ztráta tohto překladu přiměla

- 5) Dielo V. Benedikta Nedožerského je potrebné kontextualizovať i vzhľadom k ďalším pokusom o žalmové preklady. Prvým tlačeným žaltárom Jednoty bratskej sa stal *Žaltář svatýho Davida a krále velikýho* (Prostějov 1562) autora Matěja Červenku (1521–1569). Tento významný skladateľ duchovných piesní a prekladateľ náboženskej literatúry *Žaltár* preložil z latinčiny do češtiny (FORST 1985: 459–460). Červenkovce zachované spisy svedčia o jeho výraznom záujme o materinský jazyk, predovšetkým o presnú odbornú terminológiu v češtine (MOLNÁR 1956: 140). *Ženevský žaltár* (1562) ovplyvnil Esroma Rüdinger (1523–1590), profesora latinského a hebrejského jazyka, ktorý prišiel z Wittenberskej univerzity do Ivančíc. V rokoch 1580–1581 vydal v Görltzi (Zhořelec) latinské parafrázy žalmov *Libri Psalmorum Paraphrasis Latina*. Voľnou rečou stručne vysvetlil zmysel jednotlivých žalmov a upravil ich podľa francúzskej parafrázy (JECH 1998: 111). Francúzske spracovanie ho zaujalo melódiou, jasnosťou a zrozumiteľnosťou. Zároveň zastával názor, že s výnimkou hebrejčiny a aramejčiny sa v žiadnom inom jazyku dosiaľ neobjavil primeranejší preklad väčšiny žalmov, najmä pokiaľ ide o prístupnosť a zreteľnosť, než aký predstavuje francúzsky preklad a jeho hudobné spracovanie (MOLNÁR 1956: 211–212). Rüdinger vynikal svojím kritickým postojom a nezávislosťou od cirkevného výkladu žalmov. Snažil sa predovšetkým pochopiť žalmy historicky. Ako uvádza Hrejsa (1936), Rüdinger podnietil Ambrosia Lobwassera (1515–1585) k prebásneniu žalmov podľa vzoru francúzskeho hugenotského žaltára do nemčiny. Dielo vyšlo pod názvom *Die Psalmen Davids nach französische Melodey in deutschen Reymen gebracht* (Lipsko, 1573). Nezanedbateľný je i Rüdinger vplyv na Jiřího Strejca (1536–1599), ktorý prebásnil žalmy do češtiny. Strejca sa inšpiroval i nemeckým prebásnením žaltára (1573) od A. Lobwassera (ŠKARKA 1983: 130). Strejcovo dielo *Žalmy neb Zpěvové svatého Davida* vyšlo v roku 1587 v básnickej úprave tlačou v Kraliciach. Ide o českú verziu veršovaných parafráz všetkých 150 žalmov *Ženevského žaltára* a stalo pre nasledujúce obdobie najrozšírenejším a najúspešnejším českým veršovaným spracovaním biblických žalmov (HREJSA 1936: 17–18). Strejcová verzia predstavuje druhý úplný český veršovaný preklad žaltára, predchádzalo mu dielo pražského meštana Jana Vorličného z roku 1572 (MATĚJEC 2020: 72). Okrem ucelených súborov žalmov sa vydávali žalmové parafrázy buď samostatne, alebo ako súčasť kancionálov, prípadne gramatik. Filológ a básnik Matouš Philonomus Benešovský (1550–1590) vydal dielo *Grammatica Bohemica...* (1577) a doplnil ho časomerným prebásnením 1. – 8. žalmu (FORST 1985: 202). Prakticky sa pokúsil o českú metrickú poéziu. V prípade jeho žalmov išlo „poprvé o časomíru nehudební, čistě literární. A dodejme, že jsou to elegická disticha rozvíjející biblický text, že jsou pozoruhodně důsledná v měření délky slabik, že upoutávají jazykovým i literárním zpracováním a že kromě biblického podkladu obsahují četné expresivní aktualizující narážky“ (KOUPIIL 2015: 228). J. Král píše o možnosti, že Nedožerský poznal Benešovského parafrázy žalmov a prevzal jeho prozodický systém i keď s istými zmenami (KRÁL 1924: 36). Prítomnosť metrických pravidiel je zreteľná i v prakticky zameraných gramatikách jezuitov Jana Drachovia (*Grammatica Boëmica*, 1660) a Jiřího Konstanca (*LIMA LINGVA BOHEMICA, TO JEST BRUS JAZYKA ČESKEHO*, 1667) (KOUPIIL 2015).

Komenského, jak z téhož listu vysvítá, k tomu, že sám do nového překladu žalmů se pustil“ (KRÁL 1923: 36).⁶

Prvá zbierka *Aliquot psalmodum... Žalmodé někteří* (Praha 1606)⁷ predstavuje významný príspevok k humanistickej poetike. Autor v nej spája prvky latinskej metrickej tradície s domácou hymnografickou a veršovou praxou. Nedožerský sa inšpiroval tvorbou J. Campana a G. Buchanana,⁸ pričom jeho dielo možno v metrickej presnosti a štruktúrálnej prepracovanosti prirovnať ku Campanovým latinským skladbám. Tematicky reflektuje Nedožerského záujem o aktuálne spoločensko-politické otázky – v textoch tematizuje turecké vpády, konfesijné konflikty a venuje pozornosť i ďalším spoločenským otázkam, ktoré vnímal ako kľúčové pre svoju dobu (KONRÁD 1883: 82).

Dielo *Aliquot psalmodum...* (1606) pozostáva z desiatich piesňových parafráz žalmov 75, 79, 80, 82, 90, 94, 96, 97, 101 a 113. Kompozícia textu je koncipovaná podľa humanistických princípov. Úvod tvorí latinsky písaný predhovor, po ktorom nasleduje sekcia *Ad lectores* (K čitateľom). V nej autor podáva prehľad prozodických pravidiel a vysvetľuje ich aplikáciu. Následne prechádza k hlavnej časti diela, ktorá obsahuje žalmické piesne prispôbené metrickým normám prezentovaným v teoretickej časti (JIREČEK 1861: VIII–XIII; KRÁL 1923: 32–39). Prvých osem parafráz disponuje štvorhlasým hudobným sprievodom, pričom prvá strofa je explicitne harmonizovaná pre každý hlas. U zostávajúcich dvoch žalmov je notová zložka nahradená inštrukciou „spievať ako žalm 90“, čím autor naznačuje, ako adaptovať text podľa melodických vzorov. V závere diela je zaradený systematický prehľad žalmov spolu s grafickým zná-

6) Jan Amos Komenský (1592–1670) sa explicitne vyjadril, že vo svojom časomernom preklade žalmov chce pokračovať v diele V. Benedikta Nedožerského. Komenského záujem o metrický systém pramenil z presvedčenia, že jediná čeština zo súdobých európskych jazykov je schopná časomerného veršovania a vyrovná sa klasickej gréčtine a latinčine. Časomernú poéziu považoval za pokrokový jav, za vrchol umeleckého básnictva. Prebásnenie žalmov bolo pre neho liekom v čase osobných a národných strát, pochybností a zúfalstva. Komenský sa rozhodol zničený rukopis časomerných parafráz celého žaltára V. Benedikta nahradiť svojimi vlastnými časomernými parafrázami žalmov. Výsledkom je vydanie torza *Žaltára* – od žalmu 1 po žalm 64. Dielo bolo vytlačené v tlačiarňi J. Paskovského, pochádza pravdepodobne z rokov 1662–1663 (ŠKARKA 1983: 123–138). Nezachovali sa ani Nedožerského štyri knihy *Poetiky*, o ktorých píše v úvode k svojim desiatim parafrázam žalmov (KOLÁRIK 1965: 30; JIREČEK 1861: XXIV).

7) *ALIQVOT PSALMODVM DAVIDICORVM PARAPHRASIS Rhythmometrica, Lyrico carmine ad imitationem Latinorum nunc primum attentata. Item Oda istis temporibus congrua. Zialmodé někteřj w Pjsně České na způsob Werssů Latinských w nowě wvedeni a wydání. Jtem Pjsně k těmto časům se treffugjcy na tyž způsob složená. ... Praga: Typis Georgi Nigrini a Nigro-Ponte, 1606.* (Knihovna Národního muzea, Praha, sign. 27 E 00041/adl.02).

8) George Buchanan (*Psalmorum Davidis paraphrasis poetica*, 1566) uhladeným humanistickým štýlom a s výraznou metrickou obratnosťou prebásnil žaltár do tridsiatich rozličných nerýmovaných veršových foriem, čerpajúc pritom z antických vzorov a aj z vlastných inovatívnych riešení (ŠKARKA 1983: 132–134). Výskum renesančných parafráz žalmov v poslednom období významne obohatili práce R. Greena (2011), ktorý sa systematicky venuje Georgeovi Buchananovi a jeho latinskému prebásneniu žalmov. Zaujímavý a inovatívny pohľad na vplyv biblických žalmov na anglickú literatúru šestnásteho a sedemnásteho storočia podáva H. Hamlin (2007). Skúma nápadité, krásne a domyselné, ale niekedy aj absurdné a nepravdepodobné spôsoby, akými boli žalmy prekladané.

zorním metrických pravidiel. Čitateľovi uľahčujú pochopenie formálnych princípov a ukazujú, že autor sa ich pridržiaval po stránke poetickej a hudobnej.

Po žalmoch nasleduje rozsiahla báseň *Píseň nová*, v níž se obsahuje modlitba za ochranu Božskou proti nepřátelům a za svornost mezy Křesťany, též na způsob latinských veršův složená a tiež čerpá z žalmu 79.⁹ Táto skladba je komponovaná v trochejských trojveršiach, trochejským katalektickým trimetrom vo forme monocolonu vo verši i v hudbe s celkovým počtom 29 strof. Zameraná je protiturecky, ale zachováva žalmicko-náboženský ráz. (KOLLÁRIK 1978: 133). Dielo končí pochvalnou básňou Jana Campana. Na záver Nedožerský pridáva sekciu *De erratis*. Upozorňuje na časté prozodické chyby a ponúka návod na ich korekciu, čím zdôrazňuje svoju snahu o presnosť a metodickosť v poetickej tvorbe (KOLLÁRIK 1965; JIREČEK 1861: XIV).

Druhé dielo, ako naznačuje už samotný názov *Žalмовé devadesátý první a stý třetí na způsob latinských veršův vydání* (Praha 1606)¹⁰, obsahuje parafrázy dvoch žalmov: 91 a 103. Nedožerský v úvode diela vyjadruje svoju vďačnosť urodzenému pánovi J. Bunsonovi z Bunsonu, „ingrossatoru větších desk zemských“. Jemu dielo venuje a zároveň ho v texte označuje ako svojho ochranca v nebezpečných časoch. V dvojstranovom predhovore autor objasňuje dôvody výberu uvedených dvoch žalmov. Vysvetľuje, že majú slúžiť ako duchovný prostriedok na potešenie v časoch poznačených neistotou a spoločenskými problémami. Obzvlášť vyzdvihuje žalm 91, v ktorom sa spomína morová nákaza. Tento žalm, vzhľadom na svoj povzbudzujúci obsah, bol podľa Nedožerského mimoriadne aktuálny v čase, keď sa rozmáhali epidémie, najmä mor.

Práca V. Benedikta je systematická, svoju prepracovanú teóriu spájal s praktickou poetickou aktivitou. Väčšiu pozornosť venoval zložitým umelým strofám, v trinástich parafrázach použil deväť rozličných metier, pridáva k nim vlastné a prevzaté nápevy. Svoje parafrázy dôsledne zrýmoval¹¹ (ŠKARKA 1983: 132–134). Problém usúvzťažnenosti medzi žánrom žalmu a možnosťou prezentácie lyrického subjektu autor reflektoval vo svojich parafrázach.

9) Lamentačno-apelatívna pieseň reflektuje historickú situáciu osmanských výbojov v Uhorsku a ich deštruktívne dôsledky na kresťanské obyvateľstvo. Explicitne opisuje zničené mestá, kostoly, vyvražďovanie a zotročovanie obyvateľstva vrátane násilnej islamizácie detí.

10) *Žalмовé devadesátý první a stý třetí na způsob Latinských versův vydání od M. Laurence Benedykta Nudožerského. w Starém Městě Pražském: v Dědicůw M. Danyele Adama., 1606.* (Knihovna Národního muzea, Praha, sign. 27 E 00041/adl.01).

11) Komenský vyberal jednoduchšie útvary (elegické distichon, hexameter, sapfická strofa a i.), k parafrázam skladaným v strofických rozmeroch pridáva rýmy (pri rýmovaní nebol taký dôsledný, nepoužil rým pri všetkých zvolených metrách) a nápev. Tým sa približuje k Nedožerskému i k Janovi Campanovi, ktorý k textom pridával vlastné nápevy (ŠKARKA 1983: 132–134).

Kollárik konštatuje: „Pri parafrázovaní používal výrazné ľudové prívlastky, dával prednosť ľudovej reči a niekde podľa svojho spôsobu a dobových spoločenských potrieb aktualizoval a dopĺňal základný text, neprestajne vyjadroval svoj súcit a bolesť nad utrpením vlastného ľudu, prenasledovaného morom, vojnami a tureckým plienením, poukazoval na dobové spoločenské rozpory a nabádal k svornosti“ (KOLLÁRIK 1978: 142).

Ukážkou skúmania žalmu ako prototextu duchovnej poézie s výrazným aktualizáčno-kontextovým prvkom je Žalm 79 (Zialm LXXIX), ktorý sa nachádza druhý v poradí Nedožerského výberu a prebásnenia žalmov zbierky *Aliquot psal-morum* (Praha 1606)¹². Text reflektuje i dobovú historicko-spoločenskú situáciu.

Žalm tvorí monocolon – jednočlen, verš je trochejský tetrameter katalektický (trochejská katalektická oktapodia – septenarius trochaicus, versus quadratus), podľa Buchananovho poriadku je to druh básne Genus carminum 27. Hudobné spracovanie je V. B. Nedožerského, v mixolydickej stupnici zodpovedajúcej prosebnému tónu melódie žalmu i rytmu verša: – U – Ū/ – U – Ū // – U – Ū/ – U – ŪA (KOLLÁRIK 1971: 35). Verše sú združené rýmované (homoioteleuton), rýmy vznikajú zvukovou zhodou gramatických zakončení slov (zohydzili – vobrátili; vopatríti – pohřbiti, neznají – nedbají) s dominanciou slovies v rýmových pozíciách, čím sa text výrazne dynamizuje.

Nedožerský sa dôsledne drží žalmickej predlohy, počet strof je analogický so žalmom. Text významovo posunul smerom k dobovej historicko-spoločenskej situácii a jazykovo obohatil o jednoduché výrazy, najmä adjektíva. I keď explicitne nepomenoval nepriateľov, aj vzhľadom na jeho ďalšie texty je výrazné usúvzťažnenie s tureckým nebezpečenstvom. V snahe dosiahnuť želané metrum často využíva inverzný slovosled.

Žalm vypovedá o situácii ohrozenia nepriateľmi. Je nárekom, žalospevom nad znesvätením chrámu a sériou národných katastrof (DUBOVSKÝ et al. 2018: 150). Možno nájsť analógiu medzi zničením chrámu v Jeruzaleme v Judsku a zdecimovaním krajiny, ktorú pustošia Turci. Obdobne by mohlo ísť aj o porovnanie prenasledovania cirkvi a kresťanstva zo strany „neveriacich“, resp. ino-

12) Dielo je nečíslované, žalm 79 sa nachádza na stranách v poradí 14–16 od začiatku. Citácie v štúdiu uvádzam podľa originálu diela *ALIQUOT PSALMORVM DAVIDICORVM PARAPHRASIS Rhythmometrica, Lyrico carmine ad imitationem Latinorum nunc primum attentata. Item Oda istis temporibus congrua. Zialmowé někteřj w Pjsně České na způsob Werssů Latinských w nowé wvedení a wydání. Jtem Pjsně k těmto časům se treffugjcy na týž způsob složená. ... Pragae: Typis Georgi Nigrini a Nigro-Ponte, 1606.* (Knihovna Národního muzea, Praha, sign. 27 E 00041/adl.02). Pôvodný text žalmu som prepísala s uvedenými zmenami úpravy zložkového pravopisu na diakritický: j > i; g > j; ii > j; v > u; w > v; f > s; ss, sz > š; au > ou a pod. Kvantita, mäkkosť, písanie veľkých písmen a interpunkcia nie sú v texte dôsledne značené, ponechávam ich pri prepise bez zásahov.

vercov, Turkov. Žalm dokazuje, že Boh svojich verných neopustí. V pôvodnom texte ide o označenie „mizmór“¹³ – pieseň, nie priamo žalospev.

Prvá časť žalmu aj jeho parafrázy opisuje spustošenie Božieho dedičstva pohanmi. Na začiatku pôvodného žalmu sa nachádza apelatívum „Bože“ a jeho invokácia, ktoré sú v Nedožerského stvárnení presunuté do druhého verša. Poetická žalmická parafráza sa začína interrogáciou „Proč Pohanských zběh lidí do tvých dědictví vpád činí?“. Je potrebné upozorniť, že Jirečkov prepis (JIREČEK 1861: 71–72), z ktorého pravdepodobne čerpajú i všetci ďalší autori, zapísal druhý verš na konci s výkričníkom, kým v pôvodnom texte ide opäť o otázku. Jej naliehavosť je umocnená oslovením Boha nepriamo, prostredníctvom perifrázy „Králi věčný“. Poukazuje na príchod nepriateľov do krajiny patriacej Pánovi, rozbitie ich puta a zničenie Pánovho dedičstva. Motív ničenia, skazy, pohromy národa vhodne ilustruje i dobovú situáciu Nedožerského a motiváciu výberu práve uvedeného žalmu. Do popredia sa dostáva dôvera v Boha v ťažkých časoch, apel na jeho pomoc a ochranu. Zaujímavý je ešte jeden moment, a to časová transpozícia. Kým v žalme je prehovor v minulom čase, Nedožerský presúva text do súčasnosti „ach popatřiž jak se působí nyní?“. V súvislosti s prvou strofou je v popredí motív náreku:

„Nárek sa tak začína predstavením troch hlavných aktérov úmyselne zosilnenými obrazmi: Boh apelatívom, cudzie národy pejoratívnom a neposlušný národ, na ktorý prišiel trest ohlásený za neposlušnosť, sa v náreku umne posúva do pozície Božieho najvlastnejšieho dedičstva. Aj nasledujúci obraz vyjadruje profanáciu posvätného“ (DUBOVSKÝ et al. 2018: 150).

Druhá strofa žalmu hovorí o zničení územia, jeho poškvrnení a otvára priestor naturalistickým obrazom mŕtvol a krvi. Zánik chrámu a znesvätenie zeme dopĺňa i násilné krviprelievanie a pohľad na bezduché telá, ktorých krv je rozliata vôkol Jeruzalema a analogicky i krajiny. Nedožerský text rozšíril o drastické scény, kde sú rozhádzané mŕtve ostatky Božích služobníkov a stávajú sa pokrmom „žravým“ vtákom a zvieratám „k roztrhání“. Obraz vyliatej krvi prirovnáva k tečúcemu rozvodnenému potoku, čím znásobuje obraz hrôz. Ten je ešte umocnený anaforickým opakovaním „Tuť nebyl žádný z lidí“, kto by zbitých zaopatril a následne mŕtvych pochoval. Spoločenstvo je zničené a identita národa je spochybnená. Fyzické zničenie sa usúvzťažňuje s morálnym ponížením: „Konce posměchům mnohým u sousedův našich není“.

13) *Mizmór, mizmôr* – hebrejské slovo, označuje spev sprevádzaný hudbou (HERIBAN 1998: 1086).

Následne dochádza k zmene perspektívy žalmu. Lamentujúci lyrický subjekt popisoval aktuálny stav ničenia veriaceho spoločenstva a katastrofu, ktorá postihla celý národ. V ďalšej časti upriamuje pozornosť na Boha a obracia pohľad do budúcnosti. Nedožerský oslovuje Boha pomocou perifrázy „Otče dobrý“ a prostredníctvom anaforickej sa opakujúcich nástojčivých otázok sa pýta, dokedy bude trvať jeho hnev, ktorý má zničujúci vplyv na celý národ: „dlouholiž tvá prchlivost trvat bude? / Dlouholiž tvé horlení tak hrozně plapolat bude?“ Neľubozvučné, ťažko sa vyslovujúce hromadenie hlások „r“ a „l“ navodzujú neprijemné konotácie v spojitosti so strachom z Božieho hnevu a s prejavom jeho moci.¹⁴

V ďalšej strofe sa Nedožerský, v zhode s pôvodným smerovaním žalmu, snaží odvrátiť Boží hnev od svojho národa a presunúť ho na pohanov, na národy, „jenž tě neznají“ a na kráľovstvá, ktoré „na moc tvou nedbají“. V pôvodnom žalmickom verši je explicitne pomenovaný Boží ľud ako Jakub a jeho krajina, ktoré stoja na pokraji zániku. V parafráze je pozornosť v siedmej strofe nasmerovaná na krajinu, kde sa teraz zabíja mečmi, oheň vypaľuje obydlia a všetko „z gruntu jak vyvrátili“, teda je od základov zničené. Práve uvedenú strofu možno považovať za jadro celého textu, pretože priamo poukazuje na aktuálne dobové plienenie a ničenie.

Nasleduje prosba o zľutovanie a Božie milosrdenstvo voči ľudu, ktorý si uvedomuje svoje neprávosti a viny z minulosti a za ne národ trpí. Pokračujú zvolania k Bohu o pomoc vyjadrené prostredníctvom dvakrát zopakovaných imperatívov „spomoz“ a ich následnej gradácie „vysvobod“ a „odpusť“, teda prosby o Božiu dobrotivosť.

Posledná časť tak žalmu, ako i parafrázy, sa začína otázkami k Bohu a prosbou o pomstu. Nedožerský používa ľudový expresívny jazyk a perifrasticky žiada Boha o umlčanie nepriateľov: „usta rač zacpať pohanská“. Nepriatelia sa vysmieávajú a pýtajú, kde je Boh, keď svojmu národu nepomáha. Nasleduje naliehavá prosba o pomstu „Krev nevinnou svých služebníků milých rač pomstiti“. Nasledujúci Nedožerského verš poukazuje na spoločenstvo, ktoré chce Božiu pomstu „ve zdraví [...] spatřiti“. Môže ísť o rýchlu Božiu odplatu, aby sa jej modliace spoločenstvo ešte dočkalo. Tým, že prosiaci neformuluje svoju modlitbu výlučne ako výzvu na záchranu seba samého a svojho národa, ale udržiava modlitebný horizont otvorený aj voči ostatným národom, implicitne deklaruje, že jeho prosba presahuje rámec individuálneho či kolektívneho prežitia. Smeruje k obnove narušeného poriadku vo svete, ako ho pozná a chápe – teda k rekonštitúcii

14) Môže však ísť aj o cielené využívanie uvedených „polosamohlások“, keďže podľa Nedožerského prozodických pravidiel zabezpečujú krátkosť slabiky (KRÁL 1923: 33).

univerza, ktorého súčasťou je nielen on sám, ale aj širšie spoločenstvo národov (DUBOVSKÝ et al. 2018: 160–161).

Prosba k Bohu o vypočutie väzňov a zajatých je v parafráze analogická, ako v žalmickom texte. Nedožerský text obohacuje prostredníctvom prívlastkov, ktoré umocňujú obrazy väzenia. Vzdychanie je „skrúšené“, žalár „tmavý“, Božia ruka je „silná“ a smrť „žalostná“. Uvedené adjektíva sa nachádzajú v inverznej pozícii najmä z dôvodu zachovania metrickej organizácie verša. Dvanásť strofa apeluje na odplatu krívd, ktoré páchali susedia trápeného národa. Oproti žalmickému textu však nejde o „sedemnásobnú“ potupu, napriek tomu je badateľná nenávisť a prosba o odplatu všetkých prikorí. Nejde ani o osobnú pomstu, ale odplatu žiada od Boha a dúfa v nastolenie spravodlivého poriadku vo svete. Záverečná strofa sa začína metaforou Boha ako Pastiera pasúceho ovce, svoj ľud. Nedožerský kumuluje výrazy spojené s pastvou „ty pastvú príhodnú / Jakžto Pastýr sám paseš, zdravou sýtiš sám potravú“ – čím opäť prostredníctvom jednoduchých obrazov z rurálneho prostredia približuje percipientov obraz dobrego Pastiera. Pieseň je ukončená selankovitou oslavou Boha, vďakou, veselým spevom a večným vzdávaním chvály.

Žalm sa kompozične delí na dve rovnaké časti, pričom v prvej časti je predstavený nárek nad zničeným mestom, resp. krajinou a v druhej časti dominuje modlitba za odpustenie hriechov Božieho ľudu a zvolávanie odplaty pre ich nepriateľov. Prostredná strofa predstavuje podstatu a ťažisko myšlienky žalmu: prosba, ktorú ponížený ľud adresuje Bohu, aby sa s ním zľutoval: „Neb vidíš sám jak meče tvé sýmě věrné sou zbili / Všecko ohněm jich vobydlí z gruntu jak vyvrátili.“ Z teologického hľadiska je dôležité poznamenať, že tento významový stred sa nenachádza v náreku, ale v modlitbe za odpustenie a odplatu. To znamená, že obnovenie narušeného vzťahu medzi Bohom a jeho ľuďmi, ako aj náprava nevyrovnaných vzťahov medzi Izraelom a národmi by mali byť oveľa väčším záujmom ako smútok nad zničením Jeruzalema.

Parafráza sa dôsledne pridržá žalmického textu, v zhode s počtom versetov žalmu zachováva ekvivalentný počet strofických jednotiek, čím udržiava štruktúrnu kontinuitu s predlohou. Zároveň je však vytvorená v časomernom verši, v súlade s dobovými prozodickými normami, ktoré Nedožerský dôsledne a premyslene spracoval. Jazykovo vykazuje vysokú mieru korešpondencie s biblickým textom, pričom zároveň využíva rétorické a štylistické prostriedky typické pre duchovnú poéziu prelomu 16. a 17. storočia. Využíva množstvo trópop a figur, rýmové schémy, čím podčiarkuje jej umeleckú prepracovanosť. Jazyk Nedožerského parafráz čerpal zo žalmov, ktoré sa mu stali prototextom pri tvorbe

jeho duchovnej poézie. Do popredia sa dostáva i vnútorná duchovná skúsenosť autora a implicitne je v piesňach prítomná i dobovo-spoločenská problematika. Vďaka svojej interdisciplinárnej erudícii a vedeckej precíznosti sa Nedožerský zaradil medzi najvýznamnejšie osobnosti humanistickej vzdelanosti, pričom jeho dielo výrazne prekročilo hranice epochy svojho vzniku.

PRAMENE

ALIQVOT PSALMORVM DAVIDICORVM PARAPHRASIS *Rhythmometrica, Lyrico carmine ad imitationem Latinorum nunc primum attentata. Item Oda istis temporibus congrua. Žalmové některj w Pjsně Českě na způsob Werssů Latinských w nowě wvedeni a wydání. Item Pjseň k těmto časům se treffugjcy na týž způsob složená. ...*, Knihovna Národního muzea, Praha, signatúra 27 E 00041/adl.02, 1606, 24 nečíslovaných listov; 8° (Praha: Typis Georgi Nigrini a Nigro-Ponte)

Sväté písmo Starého a Nového zákona, 1995 (Trnava: Spolok sv. Vojtecha)

Žalmové dewadesáty prwnj a Stj třetj na způsob Latinských werssůw wydání od M. Laurence Benedykta Nudožerského, Knihovna Národního muzea, Praha, signatúra 27 E 00041/adl.01, 1606, 4 nečíslované listy; 8° (w Starém Městě Pražském: v Dědicůw M. Danyele Adama)

LITERATÚRA

BOČKOVÁ, Hana

2009 *Knihy nábožné a prosté. K nábožensky vzdělávací slovesné tvorbě doby barokní* (Brno: Matice moravská)

BLAŽENCOVÁ, Lubica

2025 „Život a tvorba Vavrince Benedikta Nedožerského (venované 470. výročiu narodenia a 410. výročiu úmrtia autora)“, in VOJTECH, Miloslav – MOŠAŤOVÁ Michaela (eds.): *Studia Academica Slovaca 54* (Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave) s. 323–340

DUBOVSKÝ, Peter et al.

2018 *Komentáre k Starému zákonu. 6. zväzok, Žalmy 76–100* (Trnava: Dobrá kniha)

DUFKA, Vlastimil

2021 „Spoločnosť Ježišova a liturgia“, *Studia theologica* 23, č. 3, s. 81–102

ĎURICA, Ján (ed.)

2006 *Múdroslovné knihy Starého zákona s komentármi Jeruzalemskej Biblie* (Trnava: Dobrá kniha)

FORST, Vladimír

1985 *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. A-G* (Praha: Academia)

GREEN, Roger P. H.

2011 *Georges Buchanan, Poetic Paraphrase of the Psalms of David (Psalmorum Davidisparaphrases poetica)* (Geneva, Librairie Droz)

GUNKEL, Hermann – BEGRICH, Joachim

1998 *Introduction to Psalms: The Genres of the Religious Lyric of Israel* (Macon Georgia: Mercer University Press)

HMALIN, Hannibal

2007 *Psalm Culture and Early Modern English Literature* (Cambridge: Cambridge University Press)

HERIBAN, Jozef

1998 *Príručný lexikón biblických vied* (Bratislava: Don Bosco)

HREJSA, Ferdinand

1936 *Český žalmista bratr Jiří Strejc* (Praha: Synodní rada českobratrské církve evangelické)

JECH, Jaromír

1998 „E. Rüdinger’s work at the fraternity school in Moravia“, in GOLZ, Reinhard – MAYRHOFER, Wolfgang (ed.): *Luther and Melancthon in the Educational Thought of Central and Eastern Europe* (Münster: LIT), s. 110–113

KOLÁRIK/KOLLÁRIK, Oto

1965 *Vavrinec Benedikt Nedožerský* (Martin: Matica slovenská)

1971 „Zástoj Vavrinca Benedikta Nedožerského v prozodickom vývine českej poézie“, *Zborník spoločenské vedy – Philologia 2*, s. 9–51

1978 „Laurenc Benedikt Nudožerský“, *Biografické štúdie 7*, s. 131–148

KONRÁD, Karel

1883 „Vavřince Benedikta z Nudožer deset parafrásí na žalmy pro čtyři hlasy“, *Cyrrill. Časopis pro katolickou hudbu posvátnou X*, č. 11, s. 82–86

KOUPIL, Ondřej

2007 *Grammatykáři: gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672* (Praha: Karolinum)

KOVAČIČOVÁ, Oľga

2001 „Žalmy a ich preklad v premenách času“, in KOVAČIČOVÁ, Oľga (ed.): *Philologica II. Biblické žalmy a sakrálne texty v prekladateľských, literárnych a kultúrnych súvislostiach* (Bratislava: Univerzita Komenského), s. 57–67

KRÁL, Josef

1924 *O prosodii české. Část 1. Historický vývoj české prosodie* (Praha: Česká akademie věd a umění)

KYAS, Vladimír

1997 *Česká bible v dějinách národního písemnictví* (Praha – Řím: Vyšehrad – Křesťanská akademie)

LIBA, Peter

2001 „Žalm ako živý žáner“ in LIBA, Peter: *Otvorené návraty* (Topoľčianky: END), s. 9–40

MATĚJEC, Cyril Tomáš

2020 „Časomíra v českých žalmových parafrázách humanistického obdobi“, *Clavibus unitis* 9, č. 2, s. 83–92

MINÁRIK, Jozef

1985 *Renesančná a humanistická literatúra* (Bratislava: SPN)

MOLNÁR, Amedeo

1956 *Československá výchova před Komenským* (Praha: Stát. pedagog. nakl.)

PORTER, Dale A.

2022 „Navigating Sacred Languages: Paraphrasing the Psalms in Renaissance Scotland“, *Renaissance and Reformation / Renaissance et Réforme* 45, č. 2, 2022, s. 83–104 [online]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27206493> [citované 8. 8. 2025].

SABOL, Ján

1997 „K problematike znakovosti biblického textu“ in DORULA, Ján (ed.): *O prekladoch Biblie do slovenčiny a iných slovanských jazykov* (Bratislava: Slavistický kabinet SAV), s. 123–134

SLENK, Howard

1967 „Christophe Plantin and the Genevan Psalter“, *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis* 20, č. 4, s. 226–248 [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/938960> [citované 17. 8. 2025].

STEINMETZ, David

1990 *The Bible in the Sixteenth Century* (North Carolina: Duke University Press)

ŠKARKA, Antonín

1983 „Básnické dílo J. A. Komenského“, in KOPECKÝ, Milan (ed.): *Dílo Jana Amose Komenského 4*. (Praha: Academia), s. 123–152

ŠTRAUS, František

2007 *Slovník poetiky* (Bratislava: Literárne informačné centrum)

ŠKOVIERA, Daniel

2001 „Metrické prebásnenia žalmov v latinskej humanistickej poézii na Slovensku“, in KOVAČIČOVÁ, Oľga (ed.): *Philologica II. Biblické žalmy a sakrálné texty v prekladateľských, literárnych a kultúrnych súvislostiach* (Bratislava: Univerzita Komenského), s. 103–116

TKÁČIKOVÁ, Eva

1978 „K charakteru slovenskej renesančnej poézie“, *Slovenská literatúra* 25, č. 6, s. 633–645

ZUBKO, Peter – ŽEŇUCH, Peter – LAPKO, Róbert – MARINČÁK, Šimon

2020 *Slovenský Kalvínsky Žaltár* (Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV)

Mgr. Lubica Blažencová, PhD., lubica.blazencova@uniba.sk, ORCID: 0000-0001-7571-4727, Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská republika / Department of Slovak Literature and Literary Studies, Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava, Slovak Republic

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.